

Apvienotie Arābu Emirāti

Makroekonomiskā vide

AAE ir atvērta tipa ekonomika, kuru raksturo augsts ienākumu līmenis uz iedzīvotāju un tekošā konta pārpalikums. Pasaules Ekonomikas foruma (WEF) globālajā konkurētspējas reitingā 2016.gada septembrī AAE bija 16.vietā (Katara - 18., Saūda Arābija - 29., Kuveita - 38., Bahreina - 48., Omāna - 66.). Pasaules bankas Doing Business reitingā (2018. g. jūnijs) Latvija ierindota 19.vietā, AAE - 11., Bahreina - 62., Omāna - 78., Katara - 83., Saūda Arābija - 92., Kuveita - 97.

Veiksmīga ekonomikas diversifikācija ir nodrošinājusi, ka valstī kopumā naftas un gāzes īpatsvars iekšzemes kopproduktā (IKP) ir 25 procenti, tajā skaitā Dubajā - 5 procenti. Galvenie sektori Dubaijas IKP struktūrā ir nekustamais īpašums un biznesa pakalpojumi (15 %), transports un loģistika (14,7 %), finanšu pakalpojumi (11,7 %), un ražošana (11,3 %). Tūrisma kopējais īpatsvars, rēķinot tā sadaļas mazumtirdzniecībā, viesnīcās un restorānos, ir 5,4 % no IKP.

2018. gada pirmajā pusgadā Dubaijas ar naftu nesaistīto preču imports bija 377 miljardi AED (no tā zelts - 76 miljardi AED), eksports - 65 miljardi AED, re-eksports - 203 miljardi AED.

Tomēr ienākumu nevienlīdzība ir augsta, naftas cenu kritums pasaules tirgū ir ietekmējis ambiciozus ieguldījumus infrastruktūrā un patēriņa izaugsmi. 2018.gadā Dubaija kļuva par 26.dārgāko vietu pasaulē (bija 90.vietā 2013.gadā), kurā dzīvot, un tas ietekmē iespēju piesaistīt rietumniekus finanšu centra apkalpošanai.

Globālā finanšu krīze 2008. gadā, tās izraisītā ierobežotā pieeja finansējumam starptautiskajos finanšu tirgos un aktīvu vērtības kritums ir ievērojami bremsējis ekonomikas izaugsmi. AAE centās krīzi pārvarēt, stimulējot patēriņu un uzlabojot banku likviditāti. Dubaiju krīze skāra vissmagāk, jo notika ievērojams vērtības kritums nekustamā īpašuma tirgū, tai trūka līdzekļu, lai segtu savas saistības. Lai novērstu Dubaijas maksātnespēju, AAE Centrālā banka un Abu Dhabi emirāts sniedza vienreizēju dotāciju 20 miljardu USD apmērā.

Atkarība no naftas cenām, liels mazkvalificētu viesstrādnieku īpatsvars (85 procenti no visa darbaspēka, no 9,2 miljoniem AAE iedzīvotāju tikai 11 procenti ir tās pilsoņi, vīriešu īpatsvars ir 70 procenti) un inflācija (3,7 proc.) ir galvenie draudi AAE ekonomikai. Cenšoties samazināt budžeta deficītu (2,9 proc.), AAE ir atteikusies no ambicioziem sociālo maksājumu palielināšanas plāniem un ievērojami samazinājusi dotācijas degvielas cenām iekšzemes tirgū. 2018. gadā tiek prognozēta 3,5 procentu inflācija (1.ceturksnī tā bija 4,2%). 2016.-2018. gadā degvielas cenas cēlušās par 35 procentiem, ūdens apgāde - 31,6 procentiem, elektrība mājāsaimniecībām - 27,6 procentiem.

Saūda Arābijas lielākā problēma ir bezdarbs. 2016. gada 3.ceturksnī tas sasniedza 12,1 procentu, jauniešu grupā tas bija 28,7 procenti. Jauniešu bezdarbs Bahreinā un Omānā bija virs 20 %, Kuveitā - 19,6 procenti. Omānā 10 procenti jauno inženieru ir bez darba. Tikai 29 procenti darba devēju Līča valstīs uzskata, ka izglītības sistēma nodrošina nepieciešamās iemaņas un attieksmi pret darbu.

Prognoze izaugsmei 2018. gadā (Coface) ir AAE - 3,4 % (uz iekšējā pieprasījuma un tūrisma rēķina), Saūda Arābijā - 1,2 %, Bahreinā - 2,0 %, Omānā - 3,8 %, Kuveitā - 3,1 %. 2018.gada maijā AAE Centrālā banka (augošas naftas cenas dēļ) paaugstināja savu IKP pieauguma prognozi no 2,5% uz 2,7%.

2017. gadā AAE tekošā konta proficīts bija 6,9 procenti no IKP. AAE federālais budžets 2017. gadā bija 13,3 miljardi USD, praktiski nemainīgs no 2016.

gada, konsolidētais (federālais plus emirāti) deficīts 3,86 procenti no IKP. Federālais budžets ir tikai 14 procenti no visiem valsts izdevumiem, pārējo finansē emirāti, galvenokārt, Abu Dhabi. Dubaijas emirāta budžets 2018. gadā būs 15,5 miljardi USD (19,5 procentu pieaugums pret 2017. gadu), no kura 1,7 miljardi USD ir budžeta deficīts. 2019.gadā AAE federālais budžets būs 16,3 miljardi USD, 59 procenti no tā izglītības un sociālajiem mērķiem. Budžeta ieņēmumos 4,7 miljardi USD ir dotācija no Abu Dhabi emirāta, 327 tūkst.USD – dotācija no Dubaijas emirāta, pārējos 11,4 miljardus USD nodrošina ieņēmumi no federālajām institūcijām par licencēm, nodevām un tml.

2016. gada septembrī AAE valdība ieviesa Maksātspējas likumu, lai novērstu uzņēmēju došanos uz ārvalstīm maksātspējas procedūru veikšanai (šādas darbības ir likuma pārkāpums un jau radījušas kreditoriem 5 miljardu AED zaudējumus). Vienlaikus tika pārstrukturēti 1700 uzņēmumu parādi bankām par kopējo summu 7 miljardi AED (teju 2 miljardi USD).

2017. gada nogalē Eiropas Savienība iekļāva AAE un Bahreinu (kopā ar Koreju, Panamu un 13 citām valstīm) to valstu melnajā sarakstā, kas nepietiekami sadarbojas nodokļu nemaksātāju vajāšanā. 2018. gada janvārī AAE tika pārvietota no melnā saraksta uz pelēko sarakstu, saistot to ar apņemšanos uzlabot cīņu pret nodokļu nemaksātājiem.

AAE joprojām ir ievērojamas līdzekļu rezerves investīciju fondos: aplēses par pašreizējā investīciju portfeļa apjomu ADIA (Abu Dhabi) 773 miljardi USD, SAMA (Saūdi Arābija) 632 miljardi USD, KIA (Kuveita) 592 miljardi USD, Katara – 388 miljardi USD. Investīciju fondu relatīvais apmērs ir vairāk nekā 400 procenti no IKP Kuveitai, vairāk nekā 200 procenti no IKP Abu Dhabi un Katarai. 2017.gada maijā tiks pabeigta Mubadala Investment Co izveide, apvienojot divus Saūdi Arābijas investīciju fondus – Mubadala Development Co un International Petroleum Investment Co, un tas kļūs par 14.lielāko investīciju fondu pasaulē ar aktīvu kopsummu 125 miljardi USD.

Dubaijas investīciju fonda (ICD) aktīvu apjoms 2016. gada beigās bija aptuveni 145 miljardi EUR, tam pieder investīcijas, piemēram, Emirates un flyDubai, Dubai Islamic Bank, Dubai Aerospace Enterprise, NASDAQ Dubai. Fonda peļņa 2016. gadā bija 6 miljardi USD.

Tomēr AAE kopējais valsts parāds turpina pieaugt (52,1 proc. no IKP). Tekošā konta pārpalikums samazinājās no 55 miljardiem USD 2014. gadā līdz 9,8 miljardiem USD 2015. gadā. 2017. gadā tas pieauga divas reizes pret 2016. gadu un sasniedza 26,4 miljardus USD jeb 6,9% no IKP (naftas produktu eksports pieauga par 25,1%).

Tiek plānots, ka tiks uzsākta AAE federālo vērtspapīru emisija. Šobrīd tikai emirāti emitē parādzīmes. 2016. gada augustā Standard&Poor's samazināja Šardžas emirāta reitingu uz A/A-1, pamatojoties uz budžeta deficītu 4,2 procentu apmērā no IKP. Šardžas parāds 2016.gadā sasnies 14 procentus no IKP (2013.gadā tas bija 7 procenti). Dubaijas emirāta (ieskaitot ar valdību saistītos uzņēmumus) parāds 2016. gadā sasniedza 136 procentus no IKP, par parāda apkalpošanu samaksājot 2,8 miljardus USD 2015.gadā un 31,5 miljardus USD 2018.gadā.

Tiek lēsts (Standard&Poors), ka kopējais Līča valstu budžeta deficīts 2016. gadā bija 150 miljardi USD (2015. gadā – 119 miljardi USD) jeb 12,8 procenti no IKP, 2017. gadā – 8 procenti no IKP, lauvas tiesa no tā Saūdi Arābijā, Bahreinā, Kuveitā un Omānā. Saskaņā ar PWC datiem kopējais Līča valstu budžeta deficīts 2016.gadā bija 11 % no IKP, tajā skaitā Kuveitā – 3,6 %, Omānā – 20 %.

2015. gadā Sauda Arābijas budžeta deficīts bija 15 procenti no IKP, 2016. gadu Sauda Arābijai izdevās noslēgt ar deficīta samazinājumu līdz 79 miljardiem USD, plānotais deficīts 2017. gadā ir 53 miljardi USD. Saskaņā ar Merrill Lynch prognozi, Sauda Arābijas budžeta deficīts sasniegs 10 procentus no IKP, ja naftas cena samazināsies līdz 40 USD par barelu. Vienlaikus uz pusi samazināsies rezerves – no 70 uz 35 procentiem no IKP.

Omānas budžeta deficīts 2016. gada sešos mēnešos dubultojās pret attiecīgo periodu 2015.gadā un sasniedza 9,1 miljardus USD, 2017.gada maijā S&P samazināja tās vērtspapīru reitingu līdz atkritumu līmenim BB+, pamatojoties uz budžeta deficīta prognozi 10,3 procenti no IKP.

Kopš 2014. gada novembra Bahreinas ārvalstu valūtas rezerves ir samazinājušās par 71 procentu, valsts parāds ir sasniedzis 82 procentus no IKP. 2019. gadā Bahreinas parāds pārsniegs 100% no IKP (SVF prognoze). 2018. gada aprīlī Bahreinā tika atklātas papildus naftas rezerves, kuru apmērs ir vienāds ar Krievijas naftas rezervēm. Tomēr plānotais budžeta deficīts 2018.gadā būs 3,5 miljardi USD, sabalansētam budžetam nepieciešama naftas cena 100 USD par barelu. Lai saglabātu Bahreinas dināra piesaisti USD kursam, 2018.gada jūnija beigās AAE, Sauda Arābija un Kuveita paziņoja par finansiālas palīdzības sniegšanu.

No 2018. gada Irāka atsāka reparāciju izmaksu Kuveitai, no kopējās summas 52,4 miljardiem USD ir atlicis samaksāt 4,6 miljardus USD. Plānotais Kuveitas budžeta deficīts finanšu gadam 2018. gada 1.aprīlis – 2019.gada 31.marts ir 21 miljards USD pie naftas cenas prognozes 50 USD par barelu jeb 17,5 procenti no IKP. 2017./18.gadā IKP samazinājās par 2,9 %.

2017. gada maijā Moody's pazemināja Kataras kredītreitingu no Aa3 uz Aa2, jo Kataras parāds ir sasniedzis 150 procentus no IKP.

Uz 2017. gada 1. decembri gada laikā akciju tirgus bija krities par 5,79% Abu Dhabi biržā, par 3,14% Dubaijas biržā. 2018.gada pirmajos 4 mēnešos Dubaijas akciju tirgus krita par 12,5 procentiem prognozēta nekustamā īpašuma burbuļa dēļ, tajā skaitā attīstītāja Emaar akciju cena krita par 22%, Damac properties – par 26%.

AAE valūta ir tradicionāli piesaistīta ASV dolāram, tās kurss nav mainījies pēdējo piecu gadu laikā (1 USD ir 3,67 AED), Centrālās bankas rezerves ir pietiekamas, lai veiktu intervences, līdz ar to Latvijas eksportētāju valūtas maiņas risku būtībā nosaka vienīgi EUR/USD kursa izmaiņas.

2017.gadā AAE tiešās investīcijas ārvalstīs gada laikā ir pieaugušas par 5 miljardiem USD un sasniegušas 86,1 miljardu USD. Citu valstu investīcijas AAE gada laikā ir pieaugušas par 10 miljardiem USD un sasniegušas 126 miljardus USD.

Kristīne Lagarda, kura 2016. gada 19. februārī atkārtoti tika apstiprināta par Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) izpilddirektori, uzstājoties Pirmajā Arābu Fiskālajā forumā Abu Dhabi, paziņoja, ka Tuvējo Austrumu un Ziemeļāfrikas valstu naftas eksportētāji ir cietuši ieņēmumu samazinājumu 340 miljardu ASV dolāru apmērā, aptuveni 20 procentus no to IKP. Pieprasījuma/piedāvājuma attiecība ļauj prognozēt, ka naftas cenas turpinās būt to esošajā līmenī vismaz vidējā termiņā. Līča valstis būs spiestas atkārtoti veikt fiskālās konsolidācijas un nodokļu bāzes paplašināšanas pasākumus.

Lagarda arī aicināja turpināt ekonomikas diversifikāciju, kā arī vienlaikus ieviest visā reģionā harmonizētu pievienotās vērtības nodokli viencipara skaitļa apmērā, akcīzes nodokli un iedzīvotāju ienākuma nodokli.

2018. gada februārī, atkārtoti uzstājoties Arābu Fiskālajā forumā, Lagarda aicināja turpināt samazināt valdību izdevumus, kuri pārsniedz 55 procentus no IKP,

atteikties no enerģētikas subsīdijām 4,5 procentu apmērā no IKP. Akūta problēma ir jauniešu bezdarbs 25 – 30 procentu apmērā, puse no Arābu pasaules 400 miljoniem iedzīvotāju ir 25 gadus veci un jaunāki. MENA reģiona valstīs, kurām nav savas naftas, nepieciešama 6,2 % IKP izaugsme ik gadu, lai uzturētu bezdarba līmeni ne augstāku par 10 procentiem. Budžetu deficīti reģionā laikā no 2018.gada līdz 2022.gadam pieaugs par 294 miljardiem USD.

SVF 2016. gada novembrī aizdeva 12 miljardus USD Ēģiptei valūtas rezervju papildināšanai. Vienlaikus Ēģiptes mārciņas kurss tika atsaistīts no USD, un tās vērtība samazinājās par aptuveni 40 procentiem. Decembrī Ēģiptes prezidents paziņoja par importa tarifu ieviešanu 60 procentu apmērā, tajā skaitā pārtikai, kosmētikai, šokolādei, lai mazinātu ārējās tirdzniecības negatīvo saldo (46 miljardi EUR). 2017. gada vidū gada inflācijas līmenis sasniedza 33 procentus.

Arābu valstis konceptuāli ir vienojušās ieviest PVN (likme 5%) visā reģionā no 2018. gada 1.janvāra. No 2017. gada 10.jūnija Sauda Arābija ieviesa “grēka” jeb akcīzes nodokli – 100 procentu apmērā tabakai un enerģijas dzērieniem, 50 procentu - limonādēm. AAE to pašu ieviesa no 2017.gada 1.oktobra. PVN netiks attiecināts uz noteiktām pārtikas precēm, izglītības un medicīnas precēm un pakalpojumiem, atjaunojamiem energoresursiem, transportu un augsti tehnoloģiskām iekārtām. AAE valdība cer, ka PVN ieņēmumi pirmajā gadā būs 3,3 miljardi USD jeb 0,9 procenti no IKP. Saistībā ar PVN ieviešanu tiek prognozēts, ka inflācija AAE 2018. gadā būs 4,8 procenti. 2018.gada maijā Kuveita nolēma atlikt PVN ieviešanu līdz 2021.gadam, pamatojot savu lēmumu ar pakāpenisku naftas cenu pieaugumu.

2016. gada decembrī OPEC un ne-OPEC valstis vienojās samazināt naftas ieguvu par 1,8 miljoniem barelu dienā OPEC valstīs un 600 000 bareliem ne-OPEC valstīs, no tā 600 000 – Sauda Arābijā, 300 000 – Krievijā, cerot sasniegt naftas cenas pieaugumu līdz 60 USD par barelu. 2017.gada janvārī Sauda Arābija samazināja naftas ieguvu par 718 000 bareliem dienā, Krievija – trešdaļu no solītā – 100 000 b/d. Saskaņā ar Bloomberg datiem, Sauda Arābija ieguves samazinājumu veic uz zemākas kvalitātes naftas rēķina (Arab Medium un Arab Heavy), saglabājot pelnošākās augstākas kvalitātes (Arab Light un Extra Light) naftas ieguves apjomus. Saskaņā ar Goldman Sachs prognozi pie naftas cenas 55 USD ASV palielinās slānekļa naftas piedāvājumu par 800 000 bareliem dienā. Sabalansētam valsts budžetam 2017.gadā nepieciešamā naftas cena (Fitch) bija nepieciešama: Kuveitai – 45 USD par barelu, Katarai – 51, UAE – 60, Krievijai – 72, Sauda Arābijai – 74, Omānai – 75, Bahreinai – 84 USD par barelu. 2018.gada nogalē panākta vienošanās par naftas ieguves ierobežojumu turpināšanu.

2017. gada jūnijā pārējās Līča valstis uzsāka Kataras gaisa telpas un sauszemes robežu blokādi, izraisot pārtraukumus pārtikas piegādēs. Katara importē praktiski visu pārtiku, lai pabarotu savus 2,7 miljonus iedzīvotāju. 38 procenti pārtikas importa tiek ievesti no Sauda Arābijas. Katara turpinās veidot pārtikas rezerves, tajā skaitā investējot pārtikas ražošanā ārvalstīs. Kataras Hassad Food jau ir iegādājies rīsa, putnu, graudaugu un liellopu gaļas ražošanas uzņēmumus Pakistānā, Omānā un Austrālijā. Tiek lēsts, ka gada laikā Katara ir bijusi spiesta iztērēt 38,5 miljardus USD no saviem ieguldījumiem, pārdodot akcijas Tiffany, Veolia un citos uzņēmumos. 2018. gada martā Kuveitas emīrs apmeklēja Maskavu, meklējot izeju no ārpolitiskās izolācijas un apspriežot Kataras ieguldījumus Rosneft un Vnukovas lidostā. 2018.gada novembrī Katara paziņoja par izstāšanos no OPEC, protestējot pret Sauda Arābijas dominanci tajā.

2017. gada 21.jūnijā Sauda Arābijas 81 gadu vecais karalis Salmans atņēma kroņprinča titulu Mohamedam bin Naijefam, viņa vietā par kroņprinci ieceļot savu

31 gadu veco dēlu Mohamedu bin Salmanu (MBS) – karalistes reformu plāna Vision 2030 autoru. 2018.gada nogalē ASV turpināja atbalstīt MBS, par spīti žurnālista slepkavībai.

Politiskā vide

Latvijas un AAE politiskās attiecības ir labas, uzrādot kontaktu paplašināšanās tendenci. Latvija, būdama NATO valsts, ir faktiski bijusi sabiedrotā Līča valstu un Saudi Arābijas koalīcijā pret Islāma valsti un Assada režīmu Sīrijā.

2016. gada februārī AAE paziņoja par vēstniecības atvēršanu Rīgā, 28.jūlijā tika publicēts attiecīgs AAE valdības rīkojums, jaunā vēstniece Hanan Khlfan Al Alili uzsāka darbu Rīgā 2017.gada janvārī.

2017. gada jūlijā valdība nolēma izveidot Konsulāro nodaļu Latvijas vēstniecībā Abu Dhabi. Decembrī Latvija paziņoja par dalību EXPO2020. No 2018. gada februāra vēstniecības konsulārā nodaļa uzsākusi izsniegt vīzas Līča valstu reģiona iedzīvotājiem.

Ir saskaņots Ekonomiskās sadarbības memorands, kurš paredz starpvaldību sadarbības komisijas izveidi. Eiropas Komisijā tika iesniegts Latvijas un AAE investīciju aizsardzības līguma projekts. 2018. gada martā bija plānotas konsultācijas starp AAE un Latviju par investīciju aizsardzības līgumu, jo EK to ir saskaņojusi. Tagad konsultācijas pārceltas uz 2019.gada janvāri.

2016. gada 20.-24. februārī AAE apmeklēja Latvijas Zemkopības ministrs, 8.-9. maijā notika Ministru prezidenta biedra, Ekonomikas ministra A.Ašeradena vizīte AAE. 2016. gada decembrī AAE viesojās Saeimas priekšsēdētāja I.Mūrniece. Notika Valsts prezidenta R.Vējoņa vizīte AAE 2017. gada februāra beigās Gulfood izstādes laikā, piedaloties arī Ekonomikas, Zemkopības un Satiksmes ministriem, Ārlietu, Satiksmes ministriju un VARAM Valsts sekretāriem.

AAE Ekonomikas ministrs Al Mansouri apmeklēja Latviju 2018. gada 2.maijā, 8.-9. maijā viņam sekoja delegācija no Dubai Chamber.

Sadarbībā ar Arābu līgas ģenerālsēkretāru tiek veidota Latvijas un arābu valstu sadarbības padome, kurā būs pārstāvēta arī LIAA un Latvijas uzņēmēju organizācijas.

2017. gada decembrī Rijādā notika pirmās Sauda Arābijas un Latvijas politiskās konsultācijas. 2018. gada 5.martā Latvijas nerezidējošā vēstniece Sauda Arābijā Astra Kurme iesniedza akreditācijas vēstuli karalim, kļūstot par pirmo Latvijas vēstnieci Sauda Arābijā. Tiek plānota Latvijas Ārlietu ministra vizīte 2019. gada pavasarī un Latvijas uzņēmēju misija sadarbībā ar Rijādas un Džedas Tirdzniecības kamerām 2019. gada 11.-15.februārī.

Ārējā tirdzniecība

AAE ekonomika ir ievērojami atkarīga no situācijas ārējos tirgos, to eksports ir 94,5 proc. no IKP, imports – 86,8 proc. no IKP. Pēdējā gada laikā eksporta kopvērtība ir sarukusi par 47 miljardiem USD.

Galvenie eksportētāji AAE tirgū ir Ķīna (15,7 proc.), Indija (13,4 proc.) ar plaša patēriņa elektronikas un tekstilprecēm, pārtiku, tajā skaitā ievērojamai AAE strādājošu tautiešu diasporai, ASV (8,9 proc.) un Vācija (5,3 proc.) ar tehnoloģiskām precēm un automobiļiem.

Lauksaimniecības īpatsvars AAE kopproduktā ir 0,7 procenti, praktiski visa pārtika, izņemot kamieļu pienu, dateles, putnu gaļu, olas un zivis, tiek importēta. 2016. gadā Dubaija importēja 34 miljonus tonnu pārtikas, AAE kopumā 48,1 miljonu tonnu, ar pārtikas importu/reeksportu nodarbojās 3 253 uzņēmumi. 16 000 veikalos uz restorānos tika pārdoti pārtikas produkti par kopējo summu 329 miljardi

USD. Tiek prognozēts, ka 2025.gadā iedzīvotāju skaits sasniegs 10 miljonus, tūristu skaits – vairāk nekā 20 miljonus, pārtikas patēriņš – 59,2 miljonus tonnu.

Vienotā importa nodeva ir 5 % no CIF cenas, citu importa nodevu nav, bet jāreķinās ar sarežģītu un dārgu preču un produktu sertifikāciju mazumtirdzniecībā, it īpaši, kosmētikai un farmācijas produktiem.

Dubaija ar pasaulē lielāko lidostu (80 milj.pasažieru) un ceturto lielāko konteineru ostu ir nozīmīgs preču reeksporta centrs, apkalpojot Līča valstis, Irānu, Irāku, Jordāniju, Indijas Rietumus. Šim nolūkam AAE ir izveidotas daudzas beznodokļu brīvās ekonomiskās zonas, kurās kapitāls simtprocentīgi var piederēt ārvalstniekiem. 2018.gada maijā AAE paziņoja, ka atļaus 100% ārvalstu kapitālu arī uzņēmumos ārpus brīvzonām un piešķirs 10 gadu uzturēšanās atļaujas investoriem, mediķiem, zinātniekiem, inženieriem, kā arī izciliem studentiem. 2016.gada jūlijā arī Bahreina atļāva 100 procentu ārvalstu investoru īpašuma tiesības noteiktās ekonomikas nozarēs (nekustamie īpašumi, pārtika, izklaide, sociālie pakalpojumi, profesionālie pakalpojumi).

Dubaija saglabā nozīmīgu lomu kā starpnieks tirdzniecībā ar Irānu, 400 000 iedzīvotāju ir etniskie irāņi, kuriem pieder aptuveni 10 000 uzņēmumi.

Nozaru raksturojums

AAE valdība ir definējusi valsts mērķi – turpināt ekonomikas diversifikāciju un uzlabot tās ilgtspēju, veicot ieguldījumus infrastruktūrā, izglītībā, atjaunojamos energoresursos un uzlabojot iekārtu efektivitāti.

Enerģētika. AAE pieder ap 5,8 % visas pasaules naftas (8.vieta pasaulē) un 3,5% gāzes (7.vieta pasaulē) rezervju, 94 procenti no šī apjoma Abu Dhabi emirātā. Pie pašreizējā naftas ieguves tempa ap 4 miljoni barelu dienā izpētīto rezervju pietiks vēl 93 gadiem. Attiecīgi fosilo resursu enerģētika ir viens no sektoriem, kur valsts turpina veikt investīcijas. Par spīti lielajai dabasgāzes ieguvei kopš 2008. gada AAE ir spiesta dabasgāzi importēt (Delfina gāzes vads no Kataras). Daudz gāzes tiek izlietots naftas urbumu labākai izmantošanai, ūdens atsāļošanai un elektroenerģijas ražošanai (2015. gadā ieguve - 55,8 miljardi kubikmetru, patēriņš - 69,1 miljards kubikmetru). 2017. gada februārī ADNOC noslēdza 10 gadu līgumu ar Vitol par 528 000 tonnu LPG piegādi ik gadu. 2018.gada novembrī Abu Dhabi apstiprināja 5 gadu attīstības plānu, kuru laikā ADNOC tiks ieguldīti 132 miljardi USD, lai palielinātu naftas ieguvi līdz 4 miljoniem barelu dienā un kļūtu par dabas gāzes eksportētāju.

Ar tipisko ilgtermiņa domāšanu par vienu no stratēģijām ir izvirzīta tieši energoefektivitāte un atjaunojamie resursi. Abu Dabī atrodas Masdar City – pilsētas misija ir veicināt alternatīvo enerģiju popularitāti AAE un pasaulē kopumā. Pati pilsēta pilnībā tiek nodrošināta ar alternatīviem enerģijas risinājumiem (piemēram, saules paneļiem). 2016.gada jūlijā projekta attīstītāji paziņoja, ka tas tiks pabeigts 2030.gadā, sasniedzot iedzīvotāju skaitu 40 000, nodarbināto skaitu – 50 000. Šobrīd Masdar City strādā 5000 cilvēku, apmeklētāju skaits ik mēnesi ir 2300. 2018.gada jūnijā Masdar kopā ar Equinor (Norvēģija) uzstādīja pasaulē lielāko 1,2 MW bateriju kompleksu Hywind Scotland (25% akciju pieder Masdar) pasaulē lielākās peldošu vēja ģeneratoru stacijai. Kopējais Masdar investīciju portfelis atjaunojamos resursos ir sasniedzis 2,7 miljardus USD.

Pirmo no četriem atomelektrostacijas (AES) reaktoriem Abu Dhabi tika plānots iedarbināt 2018. gadā, tagad termiņš atlikts uz 2019. gada nogali. Kad AES būs pabeigta (Korejas KEPCO), tā ģenerēs 5 600 MW jaudu, nodrošinot 25 procentus AAE elektrības pieprasījuma. Projekta izmaksas ir 24,4 miljardi USD, un tā būs pirmā AES MENA reģionā.

Vēl plānots līdz 2020. gadam 5 procentus elektrības jaudu iegūt no atjaunojamiem energoresursiem, samazinot CO2 emisijas par 12 miljoniem tonnu gadā. 2016. gada 21.jūnijā Dubaijas pašvaldība paziņoja, ka līdz 2020.gadam uzbūvēs atkritumu pārstrādes rūpnīcu, kuras jauda būs 2000 metriskās tonnas dienā, saražojot 60 megavatus elektrības.

Dubaija plāno saražot bez CO2 energojaudas 7 procentus no patēriņa 2020.gadā, 25 procentus – 2030.gadā, 75 procentus – 2050.gadā (Clean Energy Strategy 2050). Vienlaikus tiek plānots uzcelt jaunu ogļu elektrostaciju, sasniedzot 3 600 MW jaudu 2030. gadā un tās īpatsvaru 7 procentus no kopējām energojaudām.

2020. gadā tiek plānots pabeigt ūdeņraža ražotni ar jaudu 300 MW un Al Maktuma saules paneļu elektrostaciju Dubajā (būvnieki GranSolar, Acciona, Ghella) ar kopējo jaudu 800 MW (pašizmaksa 2,99 centi/kWh). 2018.gada novembrī ar Sauda Arābijas uzņēmumu ACWA Power tika panākta vienošanās par projekta 4.kārtu, jaudai sasniedzot 950 MW, ar vienas kWh pašizmaksu 2,4 centi. Līdz 2030. gadam tās jaudu plānots palielināt līdz 5000 MW (kopējās investīcijas – 13,6 miljardi USD). 2016. gada septembrī tika paziņots, ka jaunās 350 MW saules paneļu elektrostacijas Abu Dhabi 1 kWh pašizmaksa būs 2,42 centi. Jāpatur prātā, ka Dubaijas emirāta kopējā teritorija ir 4 200 kv.km, minēto saules paneļu stacijas aizņems 474 hektārus platības, tādēļ jāmeklē risinājumi saules paneļu uzstādīšanai jau apbūvētās teritorijās (piemēram, kā jumti virs autostāvvietām un autoceļiem).

DEWA ir uzsākusi Dubaijas emirātam piederošas hidroelektrostacijas projektēšanu pie Hatta dambja. Plānotās 250 MW jaudas stacijas izmaksas būs 520 miljoni USD.

Sauda Arābija ir uzsākusi iepirkuma procedūras, lai līdz 2020. gadam saražotu 3,45 gigavatus saules un vēja enerģijas. Kopumā līdz 2023. gadam plānots saražot teju 10 gigavatus enerģijas no atjaunojamiem avotiem. Omāna plāno līdz 2017. gada beigām iepirkt 200 megavatus saules enerģijas, Jordānija – 200 megavatu saules un 100 megavatu vēja enerģijas.

Tomēr zemās naftas cenas vidējā termiņā nekādi nestimulē ieguldījumus alternatīvos energoavotos. Arī transporta sektorā zemās degvielas cenas nestimulē pāreju uz elektrotransportu. Liels auto ar milzu motoru ir statusa simbols, tajā skaitā un pieaugošā apjomā AAE viesstrādnieku sabiedrībā. Ēku energoefektivitāte visumā ir zema, no 120 000 ēkām Dubajā 30 000 ēkām ir nepieciešami ieguldījumi energoefektivitātes uzlabošanai. Rezultātā Dubaija cieš no pieaugoša gaisa piesārņojuma.

2017. gada septembrī Dubaijas valdība paziņoja par atbalsta instrumentiem elektrotransportam. Elektroauto varēs bez maksas izmantot maksas ceļus, autostāvvietas, elektroenerģiju 100 uzlādes stacijās. Nav jāmaksā ikgadējā auto nodeva. Šobrīd Dubajā ir 800 e un hibrīdauto, to skaitu plānots palielināt līdz 2 procentiem no kopskaita (3 200) līdz 2020. gadam un 10 procentiem (42 000) līdz 2030. gadam. Elektrības cena uzlādes stacijās šobrīd ir 7,5 eirocenti par kWh. Būvnoteikumi noteiks attīstītājiem par pienākumu atvēlēt 5 – 10 procentus no autostāvvietām e auto novietošanai.

Aviācija, ostas, loģistika. Ņemot vērā, ka AAE ir tirdzniecības līderis arābu valstīs un atrodas 4 stundu lidojuma attālumā no trim kontinentiem un 8 stundu lidojuma attālumā no divām trešdaļām visas pasaules iedzīvotāju, valsts stratēģiski sevi redz kā satiksmes un loģistikas mezglu starp Austrumiem un Rietumiem ne tikai pasažieriem, bet arī precēm un pakalpojumiem. Šobrīd aktīvi tiek strādāts pie avioliņiju attīstīšanas un lidmašīnu skaita palielināšanas, tiek paplašināta lidostas

Dubaijā un Abu Dhabi. Starptautiskās lidostas ir arī Šardžas, Fudžairas un Rasalhaimas emirātos.

Tuvo Austrumu avioliņijas ir transportējušas 35% no kopējā starptautiski pārvadāto kravu apjoma, nostiprinot Āzijas – Klusā okeāna reģionu kā līderi un lielāko spēlētāju transporta pārvadājumos. 2016. gada 1. ceturksnī jaunajā Dubai World Central (DWC) lidostā pasažieru skaits pieauga par 79,8 procentiem. Air Arabia (Šardžas lidosta) 2016. gada pirmajā pusgadā nopelnīja 66,7 miljonus USD. Tās pasažieru skaits pieauga par 14 procentiem un sasniedza 4,1 miljonu pirmajā pusgadā. Par 5,4 procentiem pieauga flyDubai apgrozījums, pirmajā pusgadā pasažieru skaits pieauga par 16,5 procentiem un sasniedza 4,9 miljonus. 2017. gada rudenī flyDubai lidoja uz 10 pilsētām Krievijā. Vienlaikus aviosabiedrības zaudējumi pieauga par 59 procentiem un sasniedza 142,5 miljonus AED. 2018. gada pirmajā pusgadā flyDubai zaudējumi bija 86,3 milj. USD.

Abu Dhabi lidostā bāzētās Etihad (sadarbojas ar airBaltic) 4 miljardu USD ieguldījumi Polijas, Beļģijas un citu Eiropas valstu aviosabiedrībās cieta neveiksmi 2017. gada sākumā. Air Berlin zaudējumi sasniedza 808 miljonus EUR, Virgin Australia – 167 miljonus USD, Alitalia – 400 miljonus EUR. 2017. gada 2.maijā tika uzsākta Alitalia bankrota procedūra. Kopējie Etihad zaudējumi 2016.gadā sasniedza 1,87 miljardus USD, 2017.gadā – 1,52 miljardus USD.

Tiek lēsts, ka 2017. gadā Dubaijas lidosta (DXB) apkalpoja 83 miljonus pasažieru, 2018. gadā – 90 miljonus. Dubaijā bāzētais lidostu apkalpes uzņēmums dnata apkalpo 270 avioliņijas 75 lidostās 13 pasaules valstīs.

Tiek veidota Līča valstis aptveroša dzelzceļa līnija no Kuveitas līdz Omānai. Sākotnēji 2100 km pasažieru un kravu tīklu bija plānots pabeigt 2018. gadā, tagad termiņš ir pārcelts uz 2021. gadu. 2016. gada janvārī AAE savu 628 km savienojumu starp Sauda Arābiju un Omānu atlika, tāpēc Omāna ir paziņojusi par sava reģionāla dzelzceļa būvniecību. Tikmēr DP World ieguldīja 50 miljonus USD virsskaņas Hyperloop kravu/pasažieru sistēmas izpētei un testēšanai. 2018. gada aprīlī Dubaijas Satiksmes aģentūra (RTA) paziņoja, ka ir pāragri prognozēt, kādos maršrutos Hyperloop varētu darboties.

2016. gada jūnijā Dubaija uzsāka metro līnijas pagarināšanu par 15 km līdz Expo2020 izstādes vietai par kopējo summu 2,89 miljardi USD (Alstom, Acciona, Gulermerk).

JAFZA (Jebel Ali ostas brīvā ekonomiskā zona) ir viena no lielākajām pasaulē un tajā ieguldīti 32 procenti no visām ārvalstu tiešajām investīcijām AAE. 2015. gadā tirdzniecības apgrozījums tajā bija 87,6 miljardi USD, apjoms 19 miljoni TEU, nodarbināto skaits – 144 000. Saudi Arābijas KAEC (karaļa Abdullas Ekonomikas pilsēta) 2016. gada beigās sasniegs 4 miljonu TEU jaudu. Ķīnas investori ir vienojušies ar Omānas valdnieku par ostas izveidi Duqm, 550 km uz dienvidiem no Muskatas. 2017. gada nogalē Rasalhaimas emirāts vienojās par Saqr ostas nodošanu Hutchinson Ports koncesijā uz 25 gadiem (jauda 350 000 TEU).

2016. gada augustā DP World (Jebel Ali ostas operators) paziņoja, ka aptur ostas 3. (1,5 miljoni TEU) un 4.termināļa būvniecību, jo pārkrautie apjomi 2016.gada pirmajā pusē ir samazinājušies par 6 procentiem. 2016.gada pirmajā pusē DP World ieņēmumi pieauga līdz 2,09 miljardiem USD (2015.gada periodā – 1,9 miljardi USD). 2017.gada oktobrī DP World paziņoja, ka atgriežas pie ieceres paplašināt 3.termināli, palielinot kopējo ostas jaudu līdz 19,5 miljoniem TEU. DP World apkalpo 9 procentus pasaules konteineru pārvadājumu 39 (kopā ar iekšzemes loģistikas centriem 78 vienības) sev piederošajos termināļos no Vankūveras līdz Keiptaunai un Brisbenai. Kopumā 2017. gadā DP World savos termināļos apkalpoja

70,1 miljonu 20 pēdu konteineru ekvivalenta vienību (pieaugums par 10,1 procentu). 2018.gada 1.ceturksnī DP World konteineru apgrozījums pieauga par 7,3 procentiem.

Vienlaikus pirmajā pusgadā Abu Dhabi Khalifa ostā pārkrauto konteineru skaits pieauga no 629 941 uz 699 776 TEU, ģenerālkraavu apjoms palielinājās par 7 procentiem. Zaijeda osta, kas tika atvērta 2015. gada decembrī, apkalpoja 184 815 kruīza kuģu pasažierus.

Nekustamie īpašumi. Ar īpašumu saistītās aktivitātes veido 13 procentus no Dubaijas emirāta IKP. Dubaija aktīvi gatavojas 2020. gada EXPO uzņemšanai no 2020. gada 20. oktobra līdz 2021. gada 10. aprīlim – ir plānoti vismaz 25 miljoni apmeklētāju. Līdz 2020. gadam AAE ir plānots dubultot iedzīvotāju skaitu līdz 20 miljoniem. Dubaijas nekustamo īpašumu cenas ierindojušas pilsētu kā ceturto dārgāko pasaulē. 2018.gada novembrī Dubaija GlobalData reitingā Dubaija bija pirmajā vietā pasaulē celtniecības projektu portfeļa apjoma ziņā ar 374 miljardiem USD, apsteidzot Londonu, kuras projektu kopapjoms bija 328,7 miljardi USD.

2016. gada jūnijā tika uzsākta EXPO2020 būvniecība (investīciju kopsumma tiek plānota 6,8 miljardu USD apmērā), kuras platība, kopā ar blakus esošo Al Maktoum (DWC) lidostu (iecerēta kā lielākā pasaulē ar 160 miljoniem pasažieru), noliktavu un loģistikas centru, finanšu centru un dzīvojamo māju rajonu 1 miljonam iedzīvotāju, sasniegs 140 kvadrātkilometrus (līdzīga kopplatība ir Lihtenšteinas valstij). EXPO2020 4,38 kv.km teritorijas infrastruktūru ir iecerēts pabeigt 2019.gada oktobrī, plānoto 180 valstu paviljonus varēs uzsākt būvēt 2018.gada aprīlī. Plānotā paviljonu platība ir 438 000 kv.metru (par 10 procentiem vairāk nekā Milānas EXPO2015). Esošais izstāžu komplekss DWTC 2017.gadā nodrošināja 3,4 miljardu USD pievienoto vērtību Dubaijas ekonomikai, notika 103 liela mēroga pasākumi, kurus apmeklēja 2,63 miljoni apmeklētāju.

Dubaijā ir iecerēts arī vairumtirdzniecības komplekss 15 tūkstošiem tirgotāju, sasniedzot 4,9 triljonu USD apgrozījumu nākamajos piecos gados. 2016. gada nogalē uzsākta par Burj Khalifa ēku par 100 metriem vēl augstāka torņa būvniecība Dubai Creek rajonā un pabeigts 8 km garš un 6 metrus dziļš mākslīgs kanāls Business Bay rajonā.

2017. gada maijā tika paziņots par 1,7 miljardu USD vērtu divu jaunu izklaides salu projekta uzsākšanu. Tajās atradīsies Jūras zemūdens ainavas parks, konferenču un festivālu centrs, 20 000 kv.m mazumtirdzniecības platības, Cirque du Soleil arēna ar 1700 skatītāju vietām, u.c. Plānots to pabeigt 2020. gada nogalē.

Papildus tam, tiek būvētas desmitiem jaunu viesnīcu ik gadu, tiek attīstīts pasaulē lielākais lielveikals, kura tirdzniecības platības būs 74,5 hektāri, galvenā iepirkšanās iela būs 7,5 kilometrus gara. 2016. gada augustā projekta attīstītājs Dubai Holding paziņoja, ka mainīs šī 22 miljardus USD vērtā projekta novietojuma vietu. Tiek plānots, ka 2021.gadā mazumtirdzniecības apgrozījums Dubaijā sasniegs 43,8 miljardus USD.

Laika posmā no 2016. gada līdz 2018. gadam ir paredzēts, ka viesnīcu istabu skaits pieaugs par 22 000 vienībām, kas vienlaikus palielinās konkurenci viesnīcu starpā. Emaar un Rotana uzsāka lētāku viesnīcu numuru ķēdes (Rove resp.Centro), lai piesaistītu klientus ar vidējiem ienākumiem.

2017. gadā AAE tiek projektētas un būvētas 190 viesnīcas, Katarā – 48 (gatavojoties Pasaules kausam futbolā 2022. gadā), Saudi Arābijā – 142 viesnīcas. Gada vidū vidējais noslogojuma procents AAE bija 76 (pieaugums par 3,5 procentiem gada laikā), augustā – 73,4 %, vidējā diennakts cena (VDC) par numuru gada laikā kritās par 8,8 procentiem. Pieprasījums gada laikā pieauga par 5,1 %, bet

pieāvājums pieauga par 5,2 procentiem. VDC ir samazinājusies visus 22 pēdējos mēnešus pēc kārtas (arī Katarā un Omānā). Arī 2017. gada pirmajos trīs ceturkšņos VDC samazinājās par 12 procentiem Dubajā (uz 125 USD) un – par 12 procentiem Abu Dhabi (uz 94 USD).

Savukārt, īres cenas tirdzniecības centros ir noturējušās nemainīgi augstas. Tirdzniecības laukumu pieaugums laika posmā no 2016. gada līdz 2018. gadam tiek lēsts aptuveni 556 000 kvadrātmetru platībā, sasniedzot 4 miljonus kvadrātmetru. Ņemot vērā pieaugošo tūristu skaitu, tiek prognozēts, ka mazumtirdzniecības sektors būs tikpat veiksmīgs kā iepriekš.

Mājokļu cenas Dubajā laikā no 2014. gada līdz 2018. gadam ir samazinājušās par 15 procentiem, un S&P prognozē, ka šī tendence saglabāsies līdz pat EXPO 2020 sākumam. 2016. gadā biroju nomas cenas Dubajā samazinājās par 6 procentiem, līdz 2018. gadam biroju platības pieaugs par 7,3 miljoniem kvadrātpēdu (678 000 kv.m). Nomas cenas Abu Dhabi samazinājās par 3 procentiem.

Kopumā šobrīd Dubajā dažādās attīstības fāzēs ir 4 000 nekustamā īpašuma projekti par kopējo summu 313 miljardi USD (39 procenti no visiem projektiem AAE). To dzīvotspēja tiek pamatota ar prognozi, ka Dubajas iedzīvotāju skaits pieaugs no 2,46 miljoniem iedzīvotāju šobrīd līdz 3,40 miljoniem 2020. gadā un tūristu skaitu Expo2020 izstādes laikā. Tomēr vairāki pirmskrīzes projekti ir iesaldēti: no 300 mākslīgajām salām The World kompleksā tikai divas ir apbūvētas. Celtniecības izmaksas 2018. gadā ir pieaugušas par 5,7 procentiem.

Līča valstu kopējais jaunu būvniecības kontraktu apjoms 2016. gadā ir samazinājies no 177 miljardiem USD līdz 96 miljardiem USD. Louvre Abu Dhabi muzeja atklāšanas datums tika pārcelts no 2012.gada uz 2017.gada 11. novembri, iecerētās Gugenheima galerijas celtniecība 680 miljonu USD vērtībā nav uzsākta. 2017.gada novembrī Līča valstīs bija 22 680 aktīvu celtniecības projektu par kopējo summu 2,43 triljoni USD, no tiem 52 procenti AAE.

2017. gada martā Sauda Arābijas Mājokļu ministrija atvēra tirgu privātiem uzņēmumiem savu pilsoņu nodrošināšanai ar mājokļiem, plānojot sešos septiņos gados uzbūvēt 1,5 miljonus mājokļu. Arī AAE turpina valdības atbalsta programmas mājokļu būvniecībai saviem pilsoņiem. Saskaņā ar Dubajas 1993.-2012.gada māsterplānu katram pilsonim vīrietim, kas sasniedzis 20 gadu vecumu, pienākas zemesgabals mājas būvniecībai 1 400 kv.m.

2016. gada pirmajos piecos mēnešos investori ieguldīja 13 miljardus USD 21 773 objektos Dubajā. Investori ir, galvenokārt, paši emirātieši (3,27 miljardi USD), indieši (1,57 miljardi), Saudi Arābijas pilsoņi (993 miljoni), briti (901 miljons), pakistānieši (726 miljoni).

Tūrisms. AAE apmeklēja 17 miljoni tūristu gadā. Tiek investēts jaunus apskates objektos, lai piesaistītu jaunus tūristus un jau esošajiem liktu atgriezties.

Patēriņa un nekustamo īpašumu tirgu jūtami ietekmējusi Krievijas un daļēji arī Eiropas krīze, jo tūristi no Krievijas veido ievērojamu daļu izklaīžu, atpūtas, medicīnas pakalpojumu un luksusa preču pircēju AAE. Tas ir veicinājis tūrista profila izmaiņas – tūristu skaits no Krievijas un Eiropas samazinās, tos vairāk aizstāj tūristi no Āzijas, bet to pirkumu tendences nav līdzīgas Rietumu patērētājam. Ņemot vērā gan Ķīnas, gan Krievijas (un citu NVS valstu) valūtas vērtības kritumu, AAE ir kļuvis vēl dārgāks gala mērķis šo valstu tūristiem. Šī iemesla dēļ ir izteiktas bažas, ka Krievijas tūristu krituma sekām varētu sekot tūristu kritums no Ķīnas, kas iespējams ievērojami samazinātu attiecīgi viesnīcu un izklaīžu vietu ieņēmumus. Krievijas tūristu pirkumi 2015.gadā (dati par maksājumu kartēm) samazinājās uz pusi, Ķīnas – par 13 procentiem. Šī tendence turpinājās arī 2016.gada pirmajā

pusgadā: Krievijai kritums par 24 procentiem, Ķīnai – par 26 procentiem. Neskatoties uz to, tirdzniecības ķēdes turpina paplašināties un neplāno mainīt plānus. Konkurence tirdzniecības, atpūtas un medicīnas pakalpojumu industrijās aug, jo tirgū turpina ierasties arvien jauni spēlētāji. Nemainīgs ir palicis Musulmaņu Ceļojumu iepirkšanās indekss – Dubaija joprojām ir mērķa galapunkts iepirkšanās, izklaīžu un atpūtas realizēšanai.

2017. gada 10 mēnešos Dubaiju apmeklēja 12,87 miljoni tūristu (pieaugums par 5 procentiem, 4.vieta pasaulē tūristu apmeklētāko pilsētu vidū aiz Bangkokas, Londonas un Parīzes, 1.vieta pasaulē iztērētās naudas ziņā – 28,5 miljardi USD). 2016. gadā 3,4 miljoni bija Līča valstu tūristi, 3,13 miljoni no Rietumeiropas, 1,8 miljoni no Indijas, 0,67 miljoni no Pakistānas. 2017.gada 10 mēnešos tūristu no Ķīnas bija 632 000, Krievijas – 350 000 (pieaugums par 98 procentiem), abu valstu tūristiem 2016.gada nogalē tika ieviestas atvieglotas ieceļošanas procedūras. No 2017.gada novembra flyDubai veiks 40 reusus nedēļā uz 10 Krievijas pilsētām, dubultojot pasažieru apjomu. Tiek prognozēts, ka turpmāko piecu gadu laikā nakšu skaits, ko Krievijas tūristi pavadīs Līča valstu viesnīcās, pieaugs par 2,9 miljoniem. Krievu tūristu skaits pieaugs no 933 tūkstošiem 2018.gadā līdz 2,1 miljonam 2023.gadā. 2017.gadā AAE apmeklēja 530 tūkstoši tūristu no Krievijas, pieaugums gada laikā par 121 procentu. Laikā no 2013.gada līdz 2018.gadam tūristu skaits no Krievijas pieauga Sauda Arābijā par 20 procentiem, Omānā – par 11 procentiem, Kuveitā – par 7 procentiem.

Laikā no 2009. gada līdz 2016. gadam ikgadējais tūrisma apgrozījums Abu Dhabi pieauga par 18,9 procentiem. Tiek prognozēts, ka laikā līdz 2020.gadam Eiropas tūristu skaits Līča valstīs pieaugs par 17%, un AAE apmeklēs 14,5 miljoni, Sauda Arābiju – 5,4 miljoni, Omānu – 2,2 miljoni, Bahreinu 1,7 miljoni un Kuveitu – 0,74 miljoni Eiropas tūristu.

Ņemot vērā USD vērtības pieaugumu (AAE dirhams ir piesaistīts USD) un prognozi, ka tā vērtība turpinās pieaugt Trampa iecerētās ekonomikas politikas dēļ, būs grūtības piesaistīt tūristus no valstīm, kuru valūtas vērtība pret USD vājinās.

2016./17.gada sezonā Dubaijā piestāja 157 kruīza kuģi – pieaugums par 16 procentiem.

Telekomunikācijas un tehnoloģijas. Neskatoties uz to, ka naftas cenu un politiskās situācijas izraisītā saspringuma ekonomikā dēļ, valdība samazina savus tēriņus, ir industrijas, kurās plānots investēt iepriekš definēto apjomu. Viena no industrijām, kurā plānoti lielākie tēriņi ir fiksētie un mobilie telekomunikācijas pakalpojumi. Valsts joprojām kā vienu no stratēģiskajiem mērķiem ir izvirzījusi kļūt pieejamākai iedzīvotājiem un centralizēt pakalpojumus, kā arī nodrošināt lielāko daļu funkciju elektroniski. Infrastruktūras attīstība un tiešsaistes pakalpojumi ir definēti kā IKT pamatvirzieni.

Kibernozieģumu radītie zaudējumi AAE 2016. gadā sasniedza 1,4 miljardus USD (pieaugums par 4,9 procentiem). Arī tuvojošais EXPO2020 veicina IKT drošības aizsardzības jautājuma aktualitāti. Paredzams, ka EXPO2020 laikā varētu sagaidīt nopietnus kiberuzbrukumus, balstoties uz viedokli, ka jebkurš liels un redzams pasākums ir interesants cilvēkiem, kas vēlas apkaunot valdību, cilvēkus vai starptautiskās organizācijas. Tādēļ jau tagad vairāki globālā mērogā atzinību guvuši IT kibernetikas novēšanas pakalpojumu sniedzēju uzņēmumi veido savus Tuvo Austrumu centrālos birojus AAE, lai laikus pārdotu un realizētu dažādus preventīvus pasākumus un programmatūras nodrošinājumus. No visa kiberuzbrukumu kopskaita Līča valstīs 2018. gada pirmajā pusgadā 43,1 procents notika Rijādā, 24,7 procenti – Dubaijā.

2017. gada pirmajos piecos mēnešos AAE bankās tika iesniegti maksājumu čeki par kopējo summu 175 miljardi USD, no tiem 4,5 procenti par kopējo summu 7,8 miljardi USD bija viltoti vai nederīgi. 2018. gada pirmajos piecos mēnešos AAE bankās viltotu čeku summa bija 7,1 miljards USD jeb 4,3 % no kopsummas.

Tiek prognozēts, ka e komercijas pakalpojumu apjoms laikā līdz 2020. gadam Tuvajos Austrumos dubultosies, sasniedzot 69 miljardus USD, tajā skaitā AAE – 27 miljardi, Sauda Arābijā – 22 miljardi. Šobrīd tikai 4 procenti mazumtirdzniecības pirkumu AAE tiek veikti internetā (Lielbritānijā – 15 procenti).

AAE ir parakstījuši līgumu (FATCA) par ASV rezidentu nodokļu maksājumu uzraudzību. AAE nopietni cenšas kontrolēt naudas apriti banku sektorā, lai novērstu terorisma finansēšanu Tuvajos Austrumos. Kiberdrošība ir būtiska, lai novērstu krāpniecību ar patērētāju datiem un novērstu naudas līdzekļu zagšanu no kontiem valstī, kas sevi pozicionē kā tūrisma un iepirkšanās galamērķi.

Eksportētāju problēmas

Visas šīs nozares ir interesantas kā vietējiem, tā arī potenciāliem partneriem un produktu un pakalpojumu eksportētājiem. Valsts ir jauna, tā labprāt attīsta savu infrastruktūru, balstoties uz rietumnieku pieredzi.

Jebkas, kas ir aktuāls un inovatīvs prioritārajās nozarēs, ir potenciāls eksportam (kondicionieru efektivitātes uzlabošanas paneļi, programmatūra bankām). Piemēram, 2016. gada septembrī Sauda Arābijā pirmo reizi izmantoja dronus, lai vērotu 1,85 miljonus svētceļnieku. 2022. gadā dronu tirgus Līča valstīs sasniegs 1,5 miljardu USD.

2017. gada martā tika pārdots un Masdar city uzstādīts Latvijā ražots bioreaktors, lai pētītu aļģu spēju absorbēt CO₂.

Jebkas, kas ir neparasts patēriņa tirgū, ir interesants patērētājiem, vismaz uz laiku, kamēr kāds cits ražotājs no Austrumiem to nokopē (Stendera ziepes, EcoGrill). Saglabājas risks, kas saistīts ar pēcapmaksu par piegādātajām precēm.

Vienlaikus, piemēram, Latvijai prioritārajā pārtikas eksportā saglabājas patērētāju spiediens uz zemu cenu (85 procenti patērētāju ir viesstrādnieki), 2017. gada 1.ceturksnī viesstrādnieki uz savu izcelsmes zemi pārskaitīja 10,07 miljardus USD, no tiem 34,9 procenti indiešiem, 9,4 procenti pakistāniešiem, 7,3 procenti filipīniešiem. Līdzīga proporcija saglabājās arī 2017.gada 4.ceturksnī, un summa pieauga līdz 43,2 miljardiem AED jeb 11,77 miljardiem USD. 2018.gada pirmajā pusgadā, salīdzinot ar 2017.gada pirmo pusgadu, summa pieauga par 13,1 procentu un sasniedza 24 miljardus USD.

Jāparedz līdzekļi ienākšanai tirgū (mārketingam), nepieciešama sertifikācija dzīvnieku izcelsmes produktiem. Nepieciešama gatavība savus potenciālos partnerus uzrunāt konsekventi ilgākā laika periodā, jo AAE nav ātru darījumu valsts. AAE vairumtirgotāji vēlas strādāt ar dažiem, bet lieliem piegādātājiem, lai kompensētu izmaksas, kas saistītas ar ieiešanu tirgū, sertifikāciju, maksu par veikalu platībām, mārketingu un tml. Vienlaikus, it īpaši piena sektorā, Latvijas uzņēmumiem ir grūti konkurēt ar citu Eiropas Savienības valstu un Jaunzēlandes ražotājiem zemākas efektivitātes dēļ. Lai daļēji risinātu šīs problēmas, 2017. gada augustā tika reģistrēts uzņēmums Riga Trading House.

Pārtikas sertifikāciju apgrūtina koordinācijas trūkums starp AAE Klimata pārmaiņu un vides ministriju, ESMA (sertifikācijas un metroloģijas pārvalde) un Dubaijas pašvaldību. Kopš 2017. gada ir uzsākta vēl viena papildus sertifikācijas procedūra – Emirates Quality Mark. Tā jau darbojas attiecībā uz dzeramo ūdeni (izmaksas ir vairāk nekā 4 000 EUR par katru preces kodu), tiks attiecināta arī uz elektroprecēm, auto rezerves daļām, u.c.

Par spīti tam, Latvijas ražotāji 2016. gada otrajā pusgadā ir uzsākuši piena produktu (Tukuma piens), avota ūdens (Bāta), bērnu pārtikas (biezeņi Rūdofls) un sulu (Cido) eksportu uz AAE. Kopējais Latvijas pārtikas un graudu eksports uz AAE 2016. gadā pieauga par 858 procentiem. 2016. gada nogalē Rīgā tika reģistrēts halal sertifikācijas uzņēmums, vienīgais, kura sertifikātus atzīst AAE.

2017. gada februārī tika sertificēta pirmā gaļas produkcijas (Nākotne) krava piegādei AAE. Tika sertificēta arī Ilguciema dzērienu produkcija nosūtīšanai uz Irānu un Maldivu salām. 2017. gada nogalē uzsākta NelleUlla šokolādes pārdošana prestižā Dubaijas veikalā. 2017. gada augustā SIA Milzu! nogādāja pirmo brokastu pārslu kravu uz Dubaju. 2017. gadā Latvijas pārtikas eksports uz AAE pieauga par 48 procentiem.

2018. gada martā uzsākta Gamma A šprotu pārdošana, no rudens sezonas Carrefour sāka Rāmkalnu sukāžu pārdošanu (abu izplatītājs ir LIAA atrastais Land of Fire).

Tirgus ietilpība pasaulē halal kosmētikai vien 2017. gadā būs 27 miljardi USD. 2018. gadā pasaules kopējais halal pārtikas tirgus būs 6,4 triljoni USD, no tā Līča valstīs – 50 miljardi USD. Tiek prognozēts, ka 2030. gadā 29 procenti jauniešu pasaulē būs musulmaņi, 2015. gadā musulmaņi pārtikai tērēja 17 procentus no visa patēriņa pasaulē. AAE prognozē, ka tās pārtikas patēriņš pieaugs par 12 procentiem ik gadu, sasniedzot 59,2 miljonus tonnu Līča valstīs 2021. gadā (2016. gadā 48,1 milj.t).

Vienlaikus, Latvijas eksportētājiem ir iespējas aizstāt gaļas importu no Brazīlijas (ap 30 000 tonnu 2016. gadā Sauda Arābijā), putna gaļas importu no virknes ES valstīm, jo to imports 2017. gada martā tika aizliegts putnu gripas, krāpniecības un halal procedūru pārkāpumu dēļ.

2017. gada maijā Latvijas Zemkopības ministrija parakstīja Saprašanās Memorandu par sadarbību pārtikas sertificēšanas jomā ar Dubaijas emirāta Starptautiskās akreditācijas centru.

Farmācijas nozarē 2018. gada septembrī AAE ir uzsākusi ģenērisko kompensējamo medikamentu apmaksu, tiecoties samazināt budžeta slogu. Tiek prognozēts, ka farmācijas produktu patēriņš pieaugs no \$2.6bn 2016. gadā līdz \$3.8bn 2020. gadā un \$5.9bn līdz 2025.gadam. Vienlaikus būtiski pieaugs pašmāju ražošana. Saskaņā ar AAE Veselības ministrijas prognozi farmācijas ražošanas uzņēmumu skaits pieaugs no 16 uzņēmumiem 2016. gadā līdz 34 ražošanas centriem 2020. gadā, vairums no tiem būs ģenēriķu ražotāji.

Loģistiku un biznesa sakaru uzturēšanu apgrūtina tiešas gaisa satiksmes neesamība starp Latviju un AAE. Piemēram, ik dienas aviotransports piegādā no Norvēģijas uz Dubaju 15 tonnas svaiga laša. 2017. gada 29.oktobrī airBaltic uzsāka tiešo reisu no Rīgas uz Abu Dhabi četras reizes nedēļā. 2018. gada aprīlī Latvija pirmo reizi piedalījās ar nacionālo stendu izstādē Arabian Travel Market Dubajā, februārī Latviju apmeklēja vairāki AAE tūrisma operatori. 2018./19.gada sezonā airBaltic pagarināja lidojumu periodu par 2 mēnešiem. 2018.gada augustā Rīgas lidostu apmeklēja Abu Dhabi lidostas pārstāvji, lai vienotos par lidojumiem visu gadu.

Tiek prognozēts, ka Līča valstu rezidentu tūristu skaits laikā no 2018. gada līdz 2020. gadam pieaugs par 36 procentiem un sasniegs 8,5 miljonus, 93 procenti no viņiem būs AAE un Sauda Arābijas pilsoņi. Šobrīd galvenie tūristu galamērķi ir Vācija, Itālija, Apvienotā Karaliste (krītošs mārciņas kurss), Austrija un Šveice (medicīnas tūrisms).

Latvijas izglītības eksportu uz AAE un citām reģiona valstīm apgrūtina fakts, ka ārvalstu studentiem nav iespējams elektroniski un attālināti iegūt studenta vīzu.

Iebraukšana Latvijā uz 90 dienām negarantē, ka studenta vīzu būs iespējams saņemt. Tiek prognozēts, ka Līča valstu reģionā laikā līdz 2020. gadam būs vajadzīgas 51 000 jaunas skolas (2,6 miljoniem audzēkņu), tajā skaitā 44 000 Sauda Arābijā, 1046 – AAE.

Būvniecības sektorā augsti tehnoloģisku risinājumu ieviešana (iepriekš sagatavotas konstrukcijas, paneļi, aprīkojums, progresīvas mehanizētas betonēšanas tehnoloģijas) ir apgrūtināta dēļ vienkāršā fakta, ka no Šrilankas un Bangladešas importētais darbaspēks celtniecības vietā joprojām ir būtiski lētāks nekā tehnoloģiju sniegtais laika/kvalitātes ietaupījums. AAE ir 12 cementa rūpnīcas ar kopējo jaudu 4,4 miljoni tonnu gadā, tērauda rūpnīca Abu Dhabi un alumīnija ražotne Dubajā. Al Taweelah alumīnija ražotne Abu Dhabi uzsāks darbu 2019.gadā. saražos 2 miljonus tonnu gadā, izmantojot boksīta atradnes Gvinejā. Būvniecības izmaksās galvenais faktors ir darbaspēks (virs 30 %), metāla konstrukcijas – 10-15 %, cements – 3-7 %. AAE bija 3.lielākais alumīnija eksportētājs uz ASV (570 000 tonnu 2017. gadā no janvāra līdz oktobrim), importa tarifi ASV ietekmēs alumīnija cenu Līča valstu tirgos.

LIAA ir nodrošinājusi pieeju EXPO2020 izstādes iepirkumu portālam. Tajā tiks izolīti piegādes kontrakti par kopējo summu 1,36 miljardi USD, šobrīd reģistrējušies 6196 piegādātāji no visas pasaules. 2017. gadā EXPO2020 iepirks būvniecības pakalpojumus par kopējo summu 3 miljardi USD (autostāvvietu, paviljonu teritorijas un publiskās infrastruktūras izveidei). EXPO2020 pirmajā 100 miljonu USD grantu programmā EXPO Live, par kuru LIAA informēja tīklā Facebook, inovatīvu ideju finansēšanai tika saņemti 575 pieteikumi no 71 valsts. Otrās fāzes Innovation Impact Grants (vēl 100 miljoni USD, divas reizes gadā) pieteikumu termiņš bija 2017. gada 15. marts. 2017. gada 15.augustā Latvijas uzņēmuma pieteikums ar logopēdiskās ārstniecības produktu Cheeks Up iekļuva šīs grantu fāzes finālā.

Investīcijas Latvijā

Kopumā Līča valstu un Irānas reģions attīstās straujāk (demogrāfija, ienākumu un ar to saistītā patēriņa pieaugums) nekā jebkura no Eiropas Savienības valstīm. Pie pašreizējā zema riska ieguldījumu ienesīguma ap 6 procentiem gadā arābu valstīs un Irānā, ir grūti iedomāties nozares, kurās būtu vērts ieguldīt Latvijā.

Izņēmums varētu būt vēlme diversificēt savu ieguldījumu portfeli (nozarēs ar fiksētu peļņas likmi, piemēram, komunālajā saimniecībā, enerģētikā, transportā), vēlme sevi apliecināt (ekstra klases viesnīca), vai ģeostratēģiski apsvērumi.

Piemēram, arābu uzņēmēji varētu ieguldīt airBaltic un Latvijas ostās, lai papildinātu savas loģistikas ķēdes. Līdzīgi varētu būt ieguldījumi Latvijas pārtikas ražošanas sektorā, lai garantētu sev pārtikas piegādes un optimizētu peļņu visā produkta ķēdē. Līča valstīs ik gadu ir 16 miljonu tonnu graudu un 3 miljonu tonnu piena deficīts. 81 procents pārtikas importa ir caur Suecas līci, ievērojama daļa importa ir caur Hormuzas šaurumu Arābu līcī (Piezīme: Emirāti mums pierasto Persijas līci sauc par Arābu līci). AAE ir iegādājušies, piemēram, 400 000 hektāru zemes Sudānā un 324 000 hektāru zemes Pakistānā. Kopumā AAE ir investējuši 2,83 miljonus hektāru platībās (arī Dienvidsudānā, Ēģiptē un Zimbabvē). Mēs neesam ieinteresēti pārdot zemi, taču sadarbībā ar Latvijas zemniekiem ir iespēja gan saražot zāles lopbarību, gan palielināt gaļas ražošanas apjomus Latvijā. Piemēram, lai daļēji aizstātu gaļas importu no Brazīlijas (ap 30 000 tonnu 2016. gadā Sauda

Arābijā), putna gaļas importu no virknes ES valstu, jo to imports 2017.gada martā tika aizliegts putnu gripas, krāpniecības un halal procedūru pārkāpumu dēļ. Kopējais Līča valstu pārtikas imports 2020. gadā sasniegs 53 miljardus USD. Latvijas būvniekiem ir iespējas piedalīties uzglabāšanas jaudu celtniecībā pārtikas stratēģiskajām rezervēm. Piemēram, Omānā tiek būvēts Soharas ostas terminālis 170 miljonu USD vērtībā, lai uzglabātu 700 000 tonnu graudu un 1,5 miljonu tonnu jēlcukura. 2017. gada oktobrī Omānā tika uzsākta piena ražošanas kompleksa celtniecība 260 miljonu USD vērtībā 25 000 piena govīm, samazinot vajadzību pēc piena importa no pašreizējiem 70 procentiem uz 10 procentiem. 2016.gada jūlijā Fraport paziņoja, ka pārdos 24,9 procentus Sankt-Pēterburgas lidostas operatora akciju Kataras valsts investīciju fondam (QIA), Dubaijas Al Habtoor grupa septembrī iegādājās vairākus nekustamos īpašumus Budapeštā, tajā skaitā Ritz-Carlton un InterContinental viesnīcas.

2017.gada janvārī QIA kopā ar Glencore par 10,8 miljardiem USD iegādājās 19,5 procentus Rosneftj akciju. QIA pieder kapitāla daļas arī Apvienotās Karalistes gāzes uzņēmumā National Grid Plc, Barclays Plc, Credit Suisse Group AG, Deutsche Bank AG, Volkswagen AG, Glencore. Kataras investoriem ir īpašumi Holivudā (Miramax) un Ņujorkā (10 procenti no Empire State Building), Paris Saint-Germain futbola klubs, Valentino zīmols, Harrods veikals un El Corte Ingles veikalu tīkls, kapitāla daļas Hītrovas lidostā un Sainsbury Plc. Qatar Airways kontrolē 20 procentus British Airways akciju.

Savs investīciju fonds ir arī Rasalhaimas emirātam (RAKIA). 2017.gada maijā tā darbinieki Khaters Massads, Gela Mikadze un Georgs Janašija tika notiesāti par krāpšanu 17,2 miljonu USD apmērā, 2011.gadā pārdodot RAKIA piederošās Poti ostas kapitāla daļas.

2016.gada oktobrī DP World parakstīja līgumu ar Ukrainas valdību par sadarbību Odesas ostas attīstīšanā, papildinot savus ieguldījumus Konstancas terminālī Rumānijā. 2017.gada janvārī DP World parakstīja līgumu par speciālās ekonomiskās zonas izveidi Kazahstānas Kaspijas jūras ostā Aktau. Kopumā 2016.gadā DP World apkalpoja 63,7 miljonus TEU, pieaugums 2,2 procenti, tajā skaitā, Roterdamā un London Gateway.

Kopumā 2016.gada pirmajā pusē Tuvo Austrumu investori nekustamajos īpašumos ārvalstīs ieguldīja 10 miljardus USD, tajā skaitā Ņujorkā, Londonā, Singapūrā, Hongkongā, Parīzē un Milānā. ADIA kopējie ieguldījumi nekustamajos īpašumos ir 62 miljardi USD, atdeve 7 procenti gadā. Tas ir lielākais ieguldītājs nekustamajos īpašumos pasaulē, apsteidzot Nīderlandes ABP un Vācijas Allianz (48,1 un 41,8 miljardi USD). Saskaņā ar Savills pētījumu par pievilcīgākajiem nekustamo īpašumu tirgiem 2018.gada nogalē arābu investori uzskatīja Amsterdamu, Atēnas, Briseli, Kopenhāģenu, Londonu, pilsētas Vācijā un Zviedrijā, it īpaši biroju un sociālās aprūpes ēku kompleksos, kā arī noliktavās, kur ir saprotama un prognozējama naudas plūsma.

Brexit ir ietekmējis Līča valstu ieguldījumu fondu stratēģiju, jo mārčiņās nominētie aktīvi ir kļuvuši nevērtīgāki. Diemžēl, vienlaikus kritās arī EUR kurss pret ASV dolāru (Līča valstu valūtu piesaistes valūtu). Vidējā termiņā Līča valstīm nāksies no jauna risināt divpusējas tirdzniecības sarunas par pieeju ES/britu tirgiem. Līča valstis importēja no Apvienotās Karalistes (AK) preces un pakalpojumus par kopējo summu 20 miljardi GBP, vairāk nekā Ķīna un divreiz vairāk nekā Indija. AAE ir AK ceturtais lielākais eksporta tirgus ārpus Eiropas, un kopš 2009. gada eksports bija pieaudzis par 37 procentiem.

Nolūkā veicināt AAE ieguldījumus Latvijas uzņēmumu akciju kapitālā 2016. gada septembrī Latvijas Ekonomikas ministrs Rīgā tikās ar SEED Group (ap 1 miljardu USD aktīvu kopsumma) vadītāju no AAE. Novembrī Altum pārstāvis viesojās Dubajā, lai vienotos ar SEED Group par sadarbību uzņēmumu atlasē un finansējuma nodrošināšanā. Gada nogalē SEED Group atvēra Rīgā savu pārstāvniecību Baltijas valstīs.

2017. gada jūnijā Latviju apmeklēja Abu Dhabi valdnieka ģimenes investīciju fonda National Holding pārstāvji nolūkā pētīt investīciju iespējas pārtikas un lopbarības ražošanā, nekustamajos īpašumos, IKT nozarē, būvmateriālu ražošanā un naftas produktu loģistikā. Augustā SIA Primekss devās atbildes vizītē uz Abu Dhabi, izstrādāja partneriem nepieciešamo betona paneļu prototipu.

2018. gada martā Latviju apmeklēja AAE topošie valsts pārvaldes vadītāji un militārpersonas, iepazīstoties ar medicīnas tūrisma/rehabilitācijas iespējām un graudu pārstrādi. 2018. gada maijā notika Dubai Chamber vizīte Latvijā, kopumā 15 Dubaijas vadošo uzņēmumu vadītāji.

*Sagatavoja LIAA pārstāvniecības Apvienotajos Arābu Emirātos vadītājs
A.Štokenbergs un vietniece I.Ulmane*